

סדר זרעים - מסכת ברכות

פרקים א, ב, ד, ה, ז

פרק א

א,א מאימתי קורין את שמע בערבין: משעה שהכוהנים נכנסין לאכול בתרומתן, עד סוף האשמורת הראשונה, דברי רבי אליעזר. וחכמים אומרין, עד חצות. רבן גמליאל אומר, עד שיעלה עמוד השחר.

א,ב מעשה שבאו בניו מבית המשתה, ואמרו לו, לא קרינו את שמע. אמר להם, אם לא עלה עמוד השחר, מותרין אתם לקרות.

א,ג ולא זו בלבד, אלא כל שאמרו חכמים עד חצות, מצותן עד שיעלה עמוד השחר. הקטר חלבים ואברים, מצותן עד שיעלה עמוד השחר; כל הנאכלים ליום אחד, מצותן עד שיעלה עמוד השחר.

א,ד אם כן, למה אמרו חכמים עד חצות--אלא כדי להרחיק את האדם מן העבירה.

א,ה [ב] מאימתי קורין את שמע בשחרים: משיכיר בין תכלת ללבן; רבי אליעזר אומר, בין תכלת לכרתן. עד הנץ החמה; רבי יהושוע אומר, עד שלוש שעות, שכן דרך בני מלכים לעמוד בשלוש שעות. הקורא מכאן ואילך, לא הפסיד, כאדם שהוא קורא בתורה.

א,ו [ג] בית שמאי אומרין, בערב כל אדם יטו ויקרו, ובבוקר יעמודו, שנאמר "בשוכבך ובקומך" (דברים ו, ז; דברים יא, ט). בית הלל אומרין, כל אדם קורין כדרך, שנאמר "ובלכתך בדרך" (שם). אם כן, למה נאמר "בשוכבך ובקומך"--אלא בשעה שדרך בני אדם שוכבין, ובשעה שדרך בני אדם עומדין.

א,ז אמר רבי טרפון, אני הייתי בא בדרך, והייתי לקרות כדברי בית שמאי, וסיכנתי בעצמי מפני הלסטין. אמרו לו, כדאי היית לחוב בעצמך, שעברת על דברי בית הלל.

א,ח [ד] בשחר מברך שתיים לפניה ואחת לאחריה; ובערב מברך שתיים לפניה ושתיים לאחריה, אחת ארוכה ואחת קצרה. מקום שאמרו להאריך, אינו רשאי לקצר; לקצר, אינו רשאי להאריך. לחתום, אינו רשאי שלא לחתום; ושלא לחתום, אינו רשאי לחתום.

א,ט [ה] מזכירין יציאת מצריים בלילות. אמר רבי אלעזר בן עזריה, הרי אני כבן שבעים שנה, ולא זכיתי שתיאמר יציאת מצריים בלילות, עד שדרשה בן זומא: שנאמר "למען תזכור את יום צאתך מארץ מצריים, כול ימי חיך" (דברים טז, ג)--"ימי חיך", הימים; "כול

ימי חייך", הלילות. וחכמים אומרים, "ימי חייך", העולם הזה; "כול ימי חייך", להביא את ימות המשיח.

פרק ב

בא, היה קורא בתורה, והגיע זמן המקרא--אם כיוון את ליבו, יצא; ואם לאו, לא יצא. ובפרקים שואל מפני הכבוד ומשיב, ובאמצע שואל מפני היראה ומשיב, דברי רבי מאיר. רבי יהודה אומר, באמצע שואל מפני היראה ומשיב מפני הכבוד, ובפרקים שואל מפני הכבוד ומשיב שלום לכל אדם.

בב, אלו הן בין הפרקים--בין ברכה ראשונה לשנייה, ובין שנייה ל"שמע" (דברים ו,ד), ובין "שמע" ל"והיה, אם שמוע" (דברים יא,ג), בין "והיה, אם שמוע" ל"ויאמר" (במדבר טו,לז), בין "ויאמר" לאמת ויציב. רבי יהודה אומר, בין "ויאמר" לאמת ויציב לא יפסיק. אמר רבי יהושע בן קורחה, למה קדמה "שמע" ל"והיה, אם שמוע"--אלא כדי שיקבל עליו עול מלכות שמיים תחילה, ואחר כך יקבל עליו עול מצוות; "והיה, אם שמוע" ל"ויאמר"--ש"והיה, אם שמוע" נוהג ביום ובלילה, ו"ויאמר" אינו נוהג אלא ביום.

בג, הקורא את שמע ולא השמיע לאוזנו, יצא; רבי יוסי אומר, לא יצא. קרא ולא דיקדק באותותיה, רבי יוסי אומר, יצא; רבי יהודה אומר, לא יצא. הקורא למפרע, לא יצא. קרא וטעה, יחזור למקום שטעה.

בד, האומנין קורין בראש האילן או בראש הנדבך, מה שאינן רשאים לעשות כן בתפילה.

בה, חתן פטור מקרית שמע בלילה הראשון ועד מוצאי שבת, אם לא עשה מעשה. מעשה ברבן גמליאל שנשא, וקרא בלילה הראשון שנשא. אמרו לו, לא לימדתנו שחתן פטור מקרית שמע בלילה הראשון. אמר להם, איני שומע לכם לבטל ממני מלכות שמיים אפילו שעה אחת.

בו, רחץ בלילה הראשון שמתה אשתו. אמרו לו, לא לימדתנו שאביל אסור מלרחוץ. אמר להם, איני כשאר כל אדם, אסטניס אני.

בז, וכשמת טבי עבדו, קיבל עליו תנחומין. אמרו לו, לא לימדתנו שאין מקבלין תנחומין על העבדים. אמר להם, אין טבי עבדי כשאר כל העבדים, כשר היה.

בח, חתן--אם רצה לקרות את שמע בלילה הראשון, קורא. רבן שמעון בן גמליאל אומר, לא כל הרוצה ליטול את השם ייטול.

פרק ד

ד,א תפילת השחר, עד חצות; רבי יהודה אומר, עד ארבע שעות. תפילת המנחה, עד הערב; רבי יהודה אומר, עד פלג המנחה. תפילת הערב, אין לה קבע. ושל מוספין, כל היום.

ד,ב רבי נחוניא בן הקנה היה מתפלל בכניסתו לבית המדרש וביציאתו, תפילה קצרה. אמרו לו, מה מקום לתפילה זו. אמר להם, בכניסתי אני מתפלל שלא תארע תקלה על ידי, וביציאתי אני נותן הודיה על חלקי.

ד,ג רבן גמליאל אומר, בכל יום מתפלל אדם שמונה עשרה; רבי יהושע אומר, ומעין שמונה עשרה. רבי עקיבה אומר, אם שגרה תפילתו בפיו, מתפלל שמונה עשרה; ואם לאו, מעין שמונה עשרה.

ד,ד רבי אליעזר אומר, העושה תפילתו קבע, אין תפילתו תחנונים. רבי יהושע אומר, המהלך במקום סכנה, מתפלל תפילה קצרה ואומר, הושע ה' את עמך את שארית ישראל, כל פרשת העיבור יהיו צורכיהם לפניך; ברוך אתה ה', שומע תפילה.

ד,ה היה רוכב על החמור, יירד; אם אינו יכול לירד, יחזיר את פניו. אם אינו יכול להחזיר את פניו, יכוון את ליבו כנגד בית קודש הקודשים.

ד,ו היה יושב בספינה או בקרון או באסדה, יכוון את ליבו כנגד בית קודש הקודשים.

ד,ז רבי אלעזר בן עזריה אומר, אין תפילת המוספין אלא בחבר עיר; וחכמים אומרים, בחבר עיר ושלא בחבר עיר. רבי יהודה אומר משמו, כל מקום שיש חבר עיר, היחיד פטור מתפילת המוספין.

פרק ה

ה,א אין עומדין להתפלל אלא מתוך כובד ראש. חסידים הראשונים היו שוהין שעה אחת ומתפללים, כדי שיכוונו את ליבם למקום. אפילו המלך שואל בשלומו, לא ישיבנו; ואפילו נחש כרוך על עקבו, לא יפסיק.

ה,ב מזכירין גבורת גשמים בתחיית המתים, ושואלין גשמים בברכת השנים. והבדלה בחונן הדעת. רבי עקיבה אומר, אומרה ברכה רביעית בפני עצמה; רבי אליעזר אומר, בהודיה.

הג, האומר על קן ציפור יגיעו רחמיק, ועל טוב ייזכר שמך, מודים מודים--משתקין אותו. העובר לפני התיבה וטעה, יעבור אחר תחתיו; לא יהא סרבן באותה שעה. מניין הוא מתחיל, מתחילת הברכה שטעה זה.

הד, העובר לפני התיבה--לא יענה אחר הכוהנים אמן, מפני הטירוף. אם אין שם כוהן אלא הוא, לא יישא את כפיו; ואם הבטחתו היא שהוא נושא את כפיו וחוזר לתפילתו, רשאי.

הה, המתפלל וטעה, סימן רע לו; אם שליח ציבור הוא, סימן רע לשולחיו, ששלוחו של אדם כמותו. אמרו עליו על רבי חנינה בן דוסא, שהיה מתפלל על החולין ואומר, זה חיה וזה מת. אמרו לו, מניין אתה יודע. אמר להם, אם שגרה תפילתו בפי, יודע אני שהוא מקובל; ואם לאו, יודע אני שהוא מטורף.

פרק ז

זא, שלושה שאכלו כאחת, חייבין לזמן. אכל דמאי, ומעשר ראשון שניטלה תרומתו, ומעשר שני והקדש שנפדו, והשמש שאכל כזית, והכותי--מזמנין עליו; אבל אכל טבל, ומעשר ראשון שלא ניטלה תרומתו, ומעשר שני והקדש שלא נפדו, והשמש שאכל פחות מכזית, והנוכרי--אין מזמנין עליהם.

זב, נשים ועבדים וקטנים, אין מזמנין עליהם. עד כמה מזמנין, עד כזית; רבי יהודה אומר, עד כביצה.

זג, כיצד מזמנין: בשלושה, אומר נברך; בשלושה והוא, אומר ברוך הוא. בעשרה, אומר נברך לאלוהינו; בעשרה והוא, אומר ברוך הוא. אחד עשרה, ואחד עשר ריבוא. במאה, אומר נברך לה' אלוהינו; במאה והוא, אומר ברוך הוא. באלף, אומר נברך לה' אלוהינו אלוהי ישראל; באלף והוא, אומר ברוך הוא. בריבוא, אומר נברך לה' אלוהינו אלוהי ישראל אלוהי הצבאות; בריבוא והוא, אומר ברוך הוא. כעניין שהוא מברך--כך עונין אחריו, ברוך ה' אלוהינו אלוהי ישראל אלוהי הצבאות יושב הכרובים על המזון שאכלנו. רבי יוסי הגלילי אומר, לפי רוב הקהל הן מברכין, שנאמר "במקהלות, ברכו אלוהים; ה', ממקור ישראל" (תהילים סח, כז). אמר רבי עקיבה, מה מצינו בבית הכנסת, אחד מרובין ואחד מועטין, אומרין ברכו את ה'. רבי ישמעאל אומר, ברכו את ה' המבורך.

זד, שלושה שאכלו כאחד, אינן רשאים ליחלק; וכן ארבעה, וכן חמישה. שישה נחלקין, עד עשרה. ועשרה אין נחלקין, עד שיהו עשרים.

זה, שתי חבורות שהיו אוכלות בבית אחד--בזמן שמקצתן רואין אלו את אלו, הרי אלו מצטרפין לזימון; ואם לאו, אלו מזמנין לעצמן, ואלו מזמנין לעצמן. ואין מברכין על היין, עד שייתן לתוכו מים, דברי רבי אליעזר; וחכמים אומרין, מברכין.